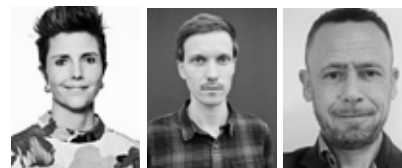

Skoleskak og det frugtbare samarbejde mellem lærere og pædagoger

Foto: Dansk skoleskak

Lene B. Bierbaum, læringskonsulent i Dansk Skoleskak
Andreas Kragh Jakobsen, projektmedarbejder i Dansk Skoleskak
Mikkel Nørgaard, læringschef i Dansk Skoleskak

Skoleskak er en del af hverdagen på hver tredje folkeskole i Danmark. Siden folkeskolereformen har det vist sig, at skoleskak er et godt og konkret samarbejdsområde for lærere og pædagoger.

Folkeskolereformen 2014

Med folkeskolereformen i 2014 blev det vedtaget, at lærere og pædagoger i endnu højere grad skulle forpligtes på et øget samarbejde omkring eleverne i skolen. Pædagogernes faglighed skulle nu sættes endnu mere i spil. Det var intentionen at understøtte arbejdet med klassekultur, trivsel og udvikling af inkluderende læringsmiljøer. Lærere og pædagoger skulle i højere grad supplere hinanden i arbejdet med elevernes relationer og sociale kompetencer.

Det var nu et krav, at de to faggrupper indgik i ligeværdige samarbejder omkring skolens kerneopgave: at sikre lærings-, udviklings- og trivselsfællesskaber for alle elever. Mange skoler oplevede, at skoleskak var et perfekt udgangspunkt for dette tætte, mere ligeværdige samarbejde – og indførelsen af den understøttende undervisning udgjorde en naturlig skemamæssig ramme om samarbejdet.

Leg og læring – bogstaveligt talt

Skoleskak bygger metodisk på en dekonstruktion af skakspillet. I daglig tale kaldes formen minigames - små spil, hvor eleverne spiller med et reduceret antal brikker, og hvor brætstørrelse, vindkriterier og organiseringsformer kan variere. Formålet er at tilpasse spillet, så det bedst egner sig til det fokus, undervisningen har. Mange af spilaktiviteterne handler ikke om at konkurrere, men fokuserer i stedet på, at eleverne sammen skal lege med skakspillet, samarbejde om at undersøge eller løse problemer – eller selv finde på nye minigames. Ofte foregår aktiviteter, spil og lege i makkerpar for at fremme verbalisering og dialog imellem eleverne. Men uanset de konkrete aktiviteter er det altid de kompetencer der trænes, som pædagogen eller læreren fokuserer på, når hun faciliterer lektionen.

Lektionen *Hokus, pokus – fokus!* er et eksempel herpå. Målet med lektionen er at øve elevernes selvkontrol, og at arbejde med strategier til at holde fokus. Det sker gennem forskellige spiløvelser med indlagte, legende "benspænd". I lektionens sidste øvelse, *slå tiden*, sættes eleverne til at spille i intervaller af fem minutter. Kravet er, at der skal være absolut ro – ellers mister man en skakbrik. Efter et stykke tid begynder underviseren (eller en elev som er indviet i rollen) at lave distraktioner: tænde for musik på SmartBoardet, komme med udråb, "tabe" en bønne *centicubes* på gulvet eller synge højt. Kun

fantasien sætter grænser – og uanset om den undervisende har baggrund i lærer- eller pædagogfaglighed, er der rig mulighed for at sætte præg på lektionen, ligesom begge fagligheder naturligt kan tage afsæt i erfaringerne fra spiløvelsen, når der bagefter skal samles op: "Hvor havde du sværest ved at bevare fokus? Fandt du på en strategi til ikke at lade dig distrahere? Hvor oplever du ellers at blive distraheret – og hvad kan du gøre ved det? Hvordan kan vi ændre denne øvelse, så den bliver endnu bedre til at træne dét med at holde fokus?".

I sagens natur rummer skoleskak således centrale dimensioner fra både pædagogens og lærerens kernefaglighed. Den legende, spilbaserede tilgang falder måske pædagogen mere naturlig end den gør for læreren – mens læreren evt. bedre kan koble sig til de faglige mål en given lektion rummer. Da leg og læring er lige-stillede i vigtighed, træder begge fagligheder potentielt tydeligere frem.

Pædagoger fra Kærbykskolen i Aalborg fortæller

I Aalborg Kommune kører indsatsen "Systematisk læringsindsats med skoleskak". Indsatsen er støttet af Aalborg Kommune og Dansk Skoleskak og omfatter ca. 100 elever i både almen- og specialklasser og omtrent 20 undervisere – både lærere og pædagoger. Formålet med indsatsen er at skabe nye mellemformer – at bygge bro mellem almen- og special-

Foto: Dansk skoleskak

afdelingerne samt at flere elever i begge afdelinger skal opleve succeser i skolen. Kærbykskolen er med i indsatsen, og det har i høj grad været pædagogerne, som har drevet aktiviteterne frem.

Hvordan kommer pædagogfagligheden til udtryk i arbejdet med skoleskak?

Theis Holm: Som pædagoger har vi meget fokus på trivsel, og der flugter skoleskak godt med vores faglighed, fordi det er et pædagogisk værktøj, der giver plads til at vi kan bevare fokus på trivsel. Hvis trivslen ikke er til stede, så er udbyttet af læringen også minimal, derfor er det en vigtig forudsætning for os som pædagoger, at vi kan strukturere undervisningen

rundt om, at trivsel ikke bliver negligeret. Som pædagoger ved vi at man ikke bare kan sætte sig ned foran en udfordret elev og tale om adfærd og mental sundhed, og forvente at få noget igen. Der skal man have en vinkel ind, og der har vi oplevet, at skoleskak skaber nogle åbninger for at tage den slags samtaler, som ellers ville være svære at starte.

Anne Larsen: Der er meget social træning i skoleskak, og det går det fint i tråd med at vi som pædagoger har udgangspunkt i det enkelte barn, og at vi gør alt, hvad vi kan for at vedkommende føler sig hørt og passer ind.

Hvordan arbejder lærere og pædagoger sammen omkring skoleskak?

Kristine Christensen: Vi er som pædagoger glade for, at vi har rammerne til at tage det nysgerrige blik på eleverne og en mere undersøgende tilgang. Vi undersøger tit muligheder sammen med eleverne: Hvad hvis vi gør sådan her? Hvad hvis man siger sådan her? Hvad hvis vi sætter det her i spil?

Der kan lærerne være mere bundet op på en plan, og hvad pensum dikterer, og de har måske et mere fagligt blik på, hvorfor vi har skoleskak. Hvor vi kan være mere undersøgende og frie inden for de rammer, og stadig have fokus på trivsel og det sociale aspekt. Men det kunne vi ikke

gøre, hvis ikke der var lærere, som havde mere fokus på det faglige aspekt. Eleverne skal jo lære nogle helt konkrete ting. I skoleskak skal de lære alle reglerne på brættet, og det skal organiseres på tværs af timer over en periode. I mit samarbejde med en lærer, er det læreren, der har stået for at få reglerne på plads hos eleverne, på den tid det krævede, og da jeg så begyndte at se nogle interaktionsmønstre mellem eleverne, så kunne jeg træde til, og bruge min pædagogiske faglighed til at få eleverne i tale om noget særligt eller prøve at dele dem op på en anden måde, der måske ville give et mere frugtbart samarbejde.

Foto: Dansk skoleskak

Marie-Jo Voorhoeve

Hvordan kan man styrke samarbejdet mellem pædagoger og lærere, så deres respektive fagligheder kommer endnu tydeligere til udtryk?

Kristine Christensen: Der er helt sikkert potentiale til mere samarbejde, for det fungerer jo godt i praksis, når vi arbejder sammen. Det handler mere om prioritet og kommunikation. Det kunne måske være at lave et skoleskakudvalg på tværs af fagligheder, der mødes en gang om måneden og planlægger aktiviteter sammen. Her kunne man snakke om, hvorvidt elevgrupperne skal blandes sammen nogle dage, eller om man i den måned ville foretrække nogle forløb hver for sig.

Anne Larsen: Det ville også være et godt sted at tage en snak om, hvor vi er på vej hen med skoleskak. Er der fx flere der skal have Skoleskaglærer-uddannelsen®? Hvordan sørger vi for en god overgang, når eleverne skifter årgang? Der er ikke mangel på vilje hos nogle af os, men det er vigtigt at blive ved med at tale om, hvordan vi bruger skoleskak, og hvad vi vil med det. Hvis man er ny på skolen eller har været væk et stykke tid, vil det også kunne samle en op og få genopfrisket det hele, hvis der var sat tid af en gang om måneden til at mødes om det, og her kunne lærere og pædagoger, der ikke har arbejdet med det endnu også komme forbi og høre mere.

Skoleskak i det specialiserede område kan lære os noget

Marie-Jo Voorhoeve er uddannet lærer og ansat som lærer på Holbæk By Skole, afdeling Bjergmarken, på 4. år, og arbejder på specialområdet i skoleskakindsatsen 'HPS - Hjernen På Skemaet®', primært med udskolingselever. Indsatsen er støttet af Det Obelske Familiefond, og indebærer bl.a. flere dages kompetenceudvikling af de 200 lærere og pædagoger, som er med.

Hvordan arbejder I med skoleskak på afd. Bjergmarken?

Marie-Jo Voorhoeve: Vi har en kontaktgruppe med specialelever, som ikke er en fast størrelse, men en dynamisk gruppe af elever, der samles i forskellige grupperinger i løbet af ugen. Vi har dog helliget noget tid til skoleskak hver tirsdag, hvor hele gruppen som udgangspunkt mødes, og det fungerer vildt godt. Så det er fast på skemaet, og det er et meget bevidst valg fra vores side. Vi har færre timer end sidste år, så vi har måtte fraprioritere nogle ting, men der er skoleskak altså et af de fag, vi har besluttet, skal være fast på skemaet. Det har vi besluttet, fordi vi i praksis ser, hvad det kan, og hvordan det kan kombineres med andre fag. Det kombinerer fx godt med matematik, men de ting vi har fokus på i skoleskak som social træning, personlig udvikling og koncentration er egenskaber, der også kan bruges i de andre vigtige fag, eleverne har.

Hvordan supplerer pædagogisk faglighed og lærerfaglighed hinanden i skoleskak?

Marie-Jo Voorhoeve: Jeg er uddannet lærer, men fordi jeg arbejder med specialklasser kommer rigtig mange redskaber fra pædagogverdenen til udtryk, og de er vigtige at have kendskab til. Jeg ser skoleskak som et sted i undervisningen, hvor forskelle på lærere og pædagoger ikke er så vigtige; vi står det samme sted når vi står med skoleskak. En matematiklærer vil hurtigt se, hvilke matematiske begreber de kan kæde sammen med skoleskak, og hvilke faglige koblinger man kan lave, og en pædagog vil måske mere se på det relationelle og potentialet for personlig udvikling, men jeg ser ikke, at det ene er bedre end det andet; vi skal have begge elementer med for at udvikle eleverne hensigtsmæssigt. Faktisk synes jeg begge fagligheder *skal* komme til udtryk i skoleskakundervisning. Det er ikke fordrende for eleverne, hvis kun det faglige kommer for øje. Det er fedt, hvis man bliver god til at flytte med brikkerne, men man kan ikke bruge det til meget, hvis ikke man har fået noget med om, hvad man skal bruge det til, og hvordan man overfører de egenskaber til situationer ude i den virkelige verden. Det hører med til at danne hele mennesker, at de skal lære nogle konkrete faglige ting for at kunne begå sig i verden,

men at få sociale værktøjer og selverkendelse med på vejen er lige så vigtigt. Det er rart at have skoleskak, fordi lærere og pædagoger er meget lige stillet, og det er godt for arbejdsmiljøet.

Aktuelle og fremtidige perspektiver – i frisættelsesdagsordenen

I disse år danner skolen udgangspunkt for en frisættelsesdagsorden. Der er både politiske og faglige stærke holdninger, der taler for at sætte skolen endnu mere fri til at forfølge kerneopgaven med egen faglighed og mindre kontrol; et ønske om at sætte fagligheden fri fra stram ramme-styring. I den kontekst bliver det både tydeligt - og vigtigt - at skolerne vælger at arbejde systematisk med en metode, der understøtter kerneopgaven hos dem: at sikre lærings-, udviklings- og trivselsfællesskaber for alle elever.

Mange skoler oplevede at skoleskak var et perfekt udgangspunkt for dette tætte, mere ligeværdige samarbejde.

I det perspektiv har skoleskak fortsat et stort potentiale i skolen. I en digital højhastigheds-kultur med evigt behov for tilpasning og fleksible *mindsets*, tilbyder skoleskak en analog ramme, der netop understøtter udviklingen af et

sådan mindset. Samtidig er skoleskak et udgangspunkt, der ikke udspringer af hverken den pædagog- eller lærerfaglige rygsæk, og er derfor et neutralt udgangspunkt for det ligeværdige samarbejde.

OM DANSK SKOLESKAK

Dansk Skoleskak hjælper børn og unge med at spille hjernen stærk og udvikle sig fagligt, socialt og mentalt via skoleskak. Dansk Skoleskak er startet i 1960 af skoleledere, -lærere og -elever. Dansk Skoleskak har den nationale kompetence inden for skoleskak og rådgiver kommuner og skoler i at anvende skoleskak som systematisk læringsmetode bl.a. via det evidensbaserede læringsprogram, SKAK+MAT®, hvis læringseffekter er undersøgt og formidlet internationalt eller SFA - Skoleskak For Alle® målrettet elever med ADHD, autisme og indlæringsudfordringer. Dansk Skoleskak står bag Skolernes Skakdag – hjernens motionsdag®, Skoleskaklæreruddannelsen® og Skakshoppen.dk, der forsyner skoler og elever med skakmaterialer. Se Skoleskak.dk.

Dansk Skoleskak kan kontaktes på laer@skoleskak.dk / 3049 0580 for rådgivning om start af skoleskak som systematisk metode.